
Projev rektora UK prof. RNDr. Václava Hampla, DrSc., k 65. výročí studentského pochodu na Pražský hrad v únoru roku 1948

Projev rektora UK prof. RNDr. Václava Hampla, DrSc., k 65. výročí studentského pochodu na Pražský hrad v únoru roku 1948

Vážení spoluobčané, dámy a pánové,

před 65 lety prošly noční Prahou dva průvody vysokoškoláků. První z nich se dostal 23. února až na Hradčanské náměstí, odkud se pět studentských zástupců vypravilo za prezidentem Benešem. Tlumočili mu podporu studentů v jeho těžkém rozhodování o dalším osudu vlády. Druhý průvod se 25. února již na Hrad nedostal a byl zastaven policií právě v těchto místech, kde teď stojíme.

Nikdo jiný – kromě příznivců Komunistické strany Československa – takto výrazně v ulicích v únoru 1948 nevystoupil. Lidé, kteří se nástupu komunistické strany obávali, byli spádem únorových událostí jakoby ochromeni, a to včetně politických elit. Pouze studenti dokázali vyjít do ulic a manifestovat svůj nesouhlas s tím, k čemu se schylovalo.

Šli tak výrazně proti proudu. Velká část společnosti totiž nástup KSČ k moci vítala, další se k němu stavěli vlažně a jiní sice byli proti, ale do ulic nevyrazili. Týkalo se to koneckonců i Univerzity Karlovy. Její rektor, uznávaný Karel Engliš nečelil událostem nijak bojovně, ale spíše rezignovaně, když nabídl ministru školství hned 25. února svou abdikaci. A prorektor a děkanové fakult dokonce vyzývali ke spolupráci s novou vládou. Prvního března se na akademickou obec obrátili s těmito slovy: „Nechtějte náležet mezi ty, kdož dosud zaujmají k lidové demokracii postoj záporný nebo vyčkávací. Prožíváme důležitou fázi nutného vývoje, jenž vyplývá organicky z našich dějin, z naší společenské struktury, z našich utrpení a revolucí i z odkazu našich nejvýznamnějších duchů ve všech oborech kultury. Vyzýváme vás proto, abyste se postavili čelem k socialismu, o nějž usiluje rozhodná většina našeho národa.“

Jak můžeme slyšet z těchto vět, byli naši předchůdci ve vedení univerzity myšlenkově zcela v zajetí své doby. Nástup KSČ k moci sice přímo nevířili, ale považovali jej za něco nevyhnutelného – za logický důsledek dějin. A ze všeho nejvíc se báli konfliktu; hlavní hodnotou jim byl společenský konsenzus, shoda na smírném řešení.

Ostatně ani studenti, kteří pochodovali Prahou, neprotestovali výslovně proti premiéru Gottwaldovi, tzv. lidové demokracii či KSČ. Šli „pouze“ podpořit prezidenta Beneše, aby se rozhodl tak, aby byla zachována demokracie a svoboda – jak se ostatně píše i na této pamětní desce.

Něříkám to rozhodně proto, abych snižoval zásluhu studentů. To ani nejde. Chci jen na obou příkladech, na postoji univerzity i studentů, ukázat, jak těžké je vymanit se z myšlení své doby, jak těžké je zformulovat zcela novou a radikální myšlenku a především jak těžké je vzepřít se uklidňujícím slovům a obrušování hran, které namísto pravdy zdůrazňují kompromis a shodu.

Studenti v této zkoušce obstáli se ctí, vedení univerzity tehdy až tak ne. Za slovy a činy obou stran však především zůstávají otázky pro naši současnost: Jak se my sami bráníme dnešním heslům a frázím a především myšlením, že současný stav věcí je jakási logická nutnost? Jak se nám daří formulovat nové myšlenky a nakolik jsme schopni rozpoznat skutečné problémy dneška? A především, jak daleko jsme ochotni jít kvůli nejrůznějším kompromisům, pohodlnějším než snaha dobrat se pravdy.

Děkuji studentům z roku 1948, ale i všem jejich předchůdcům a následovníkům, kteří nám svým myšlením i činy byli a jsou příkladem.

A vám děkuji za pozornost.